

Primljeno 3. svibnja 2010., prihvaćeno za tisak 17. svibnja 2010.

Vera Blažević
JEZIČNI SAVJETI

Četvrti broj *Hrvatistike* donosi nove jezične savjete namijenjene onima koji se u svakodnevnom govoru i pisanju hrvatskoga jezika susreću s jezičnim nedoumicama na mnogim njegovim razinama. Znati se poslužiti jezičnim savjetnicima i rječnicima u otklanjanju jezičnih nedoumica sastavni je dio jezične kulture koju trebamo njegovati. Na istom tragu, literaturom ohrabrena u borbi s najčešćim jezičnim dvojbama, donosim zanimljiva rješenja poznatih hrvatskih jezikoslovaca (Stjepan Babić) i jezikoslovki (Lana Hudeček, Milica Mihaljević, Andela Frančić, Dubravka Smajić, Irena Vodopija).

U (S)VEZI S¹

Hrvatski enciklopedijski rječnik navodi nekoliko značenja riječi *sveza*: *ono čime se što veže da čvršće drži; vezica; veznik; ling. slijed od dvije ili više riječi koje čine sintaktičku i semantičku cjelinu, sintagma; anat. usp. ligament* (Anić, 2003: 1264). Za riječ *veza* potvrđena su, među ostalim, i sljedeća značenja: *duga i uska traka koja služi za spajanje, povezivanje, vezica; suodnos između predmeta u prostoru ili vremenu, odnos ili suodnos između uzroka i posljedice; neki odnos među osobama* (Anić, 2003: 1420).

Rječnik hrvatskoga jezika navodi sljedeća značenja riječi *sveza*: *sila, nit, odnos koji vezuje, povezuje; veza, spona: biti u vezi s kim, bračna veza, duhovna veza; duguljasto bijelosrebrnožučkasto tkivo, obično vrlo čvrsto s mnogo kolagenih paralelno postavljenih vlakana, koje najčešće učvršćuje zglobove; ligament* (Šonje, 2000: 1207). Za riječ *veza* potvrđuju se i ova značenja: *dugoročna ili trajna povezanost između osoba, predmeta ili pojmova, odnos, sveza: ljubavna sveza, rodbinska sveza, politička sveza, uzročno-posljedična sveza; održavanje usmenih ili pismenih odnosa među ljudima; dodir, doticaj, kontakt: imati vezu s kim; povezanost s utjecajnom osobom u ostvarenju interesa: dobiti posao preko veze* (Šonje, 2000: 1348).

Povijesno gledano, obje su riječi, širokih značenja i upotrebe, potvrđene

---

¹ Babić, Stjepan, 1995. *Hrvatski jučer i danas*, Zagreb: Školske novine, str. 91

i u Akademijinu rječniku.² Riječ *veza* danas je preopterećena značenjima, stoga nije s gorega upotrijebiti koju drugu riječ gdje riječ *veza* još nije ustaljena. S obzirom na to dajemo li prvenstvo značenju ili upotrebi, u izrazu *u (s)vezi* možemo izabrati oba ta oblika, ali valja napomenuti da za svaku *(s)vezu* treba dvoje, a to se zajedništvo izriče prijedlogom *s* i instrumentalom, a ne genitivom. Ispravno je, primjerice, reći *u (s)vezi s vašim pismom*, a ne *u (s)vezi pisma*.

VAŽITI I VRIJEDITI³

Oba glagola pripadaju hrvatskom standardnom jeziku, ali u različitim značenjima. Možemo reći: *Djevojčice se nadmeću i prave važne*, ali je pogrešno reći: *Djevojčice se prave vrijedne*. *Važiti* znači *imati važnost*, a *vrijediti* znači *imati vrijednost i biti na snazi*. Razlikujmo *djevojčice koje se prave važne* od *dokumenata koji vrijede do nekoga nadnevka*.

POŠTO⁴

Veznik *pošto* vremenski je veznik koji se nerijetko pogrešno upotrebljava kao uzročni veznik. U rečenici: *Rohatinski će svjedočiti **pošto** se protivio prodaji Hypa⁵* veznik *pošto* pogrešno je upotrijebljen i treba ga zamijeniti uzročnim veznikom *jer*, a u rečenici: *Mjesec dana **pošto** je pušten iz pritvora, prijavljen je zbog tučnjave ispred trogirske diskoteke FI⁶* veznik *pošto* ispravno je upotrijebljen.

NI I NITI⁷

Jezične se nedoumice nerijetko javljaju pri zamjeni veznika *ni* i *niti* te njihovih udvojenih inačica *ni ...ni* i *niti ...niti*⁸. Budući da *niti* izriče viši stupanj nijekanja nego *ni*, treba upotrebljavati stilski neobilježen veznik *ni*. Primjer je pogrešne upotrebe veznika *niti* rečenica: *Mourinho: Igra li mom-*

² Riječ *sveza* prema Akademijinu rječniku ima više od pedeset potvrda iz svih hrvatskih krajeva, a *veza* samo nekoliko. Iako književne potvrde iz 19. i 20. stoljeća također govore u prilog riječi *sveza*, valja napomenuti da naši najstariji rječnici riječju *vez* (m.r.) objedinjuju značenja riječi *sveza* i *veza*, a Šime Starčević (1812.) uvodi naziv *veznik* za nepromjenjivu vrstu riječi.

³ Babić, Stjepan 1997. *Govorimo hrvatski*, Zagreb: Naklada Naprijed d.d, str. 108.

⁴ Frančić, Andela / Hudeček, Lana / Mihaljević, Milica 2005. *Normativnost i više-funkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, str. 160.

⁵ Večernji list, 11. ožujka 2010., str. 16.

⁶ Večernji list, 12. svibnja 2010., str. 30.

⁷ Isto kao 4, str. 159.

⁸ U upotrebi se pojavljuju i kombinacije veznika *ni* i *niti*, ali su te kombinacije normativno neprihvatljive u stilski neobilježenom redu riječi i neutralnom stilu.

čad dobro, ne treba niti trenera na klupi.⁹ Ta rečenica treba glasiti: *Mourinho: Igra li momčad dobro, ne treba ni trenera na klupi.*

U rečenici: *Za obične ljude nema ni mira ni budućnosti ako se ne raščisti s ratnim zločinima*¹⁰ veznici *ni ...ni* ne mogu se zamijeniti veznicima *niti ...niti* jer se uz potonje ne može ostvariti još jedna rečenična negacija. Rečenica ne može glasiti: *Za obične ljude nema niti mira niti budućnosti ako se ne raščisti s ratnim zločinima*, ali je prihvatljiva stilski obilježena rečenica: *Za obične ljude niti mira niti budućnosti ako se ne raščisti s ratnim zločinima*. Pomoći će i ako znamo da veznici *ni ...ni* dolaze uz imenice (*ni kolegica ni kolega*), pridjeve (*ni star ni mlad*), priloge (*ni brzo ni lako*), brojeve (*ni prvi ni zadnji*), zamjenice (*ni ti ni ja*) te nesvršene glagolske oblike (*ni silaziti ni izlaziti*), a veznici *niti ...niti* uz svršene glagolske oblike koji imaju kategoriju lica i vremena (*niti će sići niti će izići*).

KURIKULUM ILI KURIKUL¹¹

Ova je tuđica nerijetko kamen spoticanja u jezikoslovnim i stručnim pedagoškim raspravama. U malom rječniku pojmova Bognarove i Matijevićeve *Didaktike* donosi se sljedeća definicija: *CURRICULUM – pedagoški pojam koji obuhvaća definirane ciljeve i sadržaje učenja, metode, situacije i strategije, te načine evaluacije. Katkad se ovim izrazom misli samo na nastavni plan i program. U američkoj pedagoškoj terminologiji pojam curriculum sadržajno pokriva približno ono što u europskoj literaturi označava izraz didaktika* (Bognar, Matijević, 2005: 401).

Iako je riječ o anglizmu, nužno je istaknuti da je *kurikul(um)* izvorno riječ latinskoga podrijetla (lat. *curriculum, i, n. utrkivanje, natjecanje, tečaj (nebeskih tijela, života), život, trkalište*). Latinske imenice sa završetkom na *-ium* prilagođavaju se hrvatskom standardnom jeziku na dva načina:

- a) nastavkom *-ija* (mijenja se rod izvorne riječi koja postaje imenica ž. roda):
lat. *stipendium* – hrv. *stipendija*,
- b) nastavkom *-ij* (imenice m. roda): lat. *teritorium* – hrv. *teritorij*.

Po uzoru na potonju prilagodbu, latinske imenice na *-um* u hrvatskom standardnom jeziku gube latinski nastavak te postaju imenice m. roda s ništichnim nastavkom (lat. *metallum, elementum, curriculum* – hrv. *metal, element, kurikul*). Iako Irena Vodopija i Dubravka Smajić (2008) ističu da je riječ *kurikul* moguće zamijeniti i hrvatskim nazivom *uputnik*, valja upamtiti da je *kurikulum* nepravilno prilagođena tuđica te da je ispravno reći: *kurikul, kurikulni, kurikulski*.

⁹ Jutarnji list, 11. ožujka 2010., str. 25.

¹⁰ Jutarnji list, 10. svibnja 2010., str. 13.

¹¹ Smajić, Dubravka / Vodopija, Irena 2008. *Curriculum, kurikulum, kurikul – uputnik*. Jezik, god. 55, br. 5, str. 181-189.

MOJI KOLEGE, A NE MOJE KOLEGE¹²

Imenice tipa *starješina, sluga, kolega, vojvoda* završavaju nastavkom –a kao imenice e-vrste, a označuju osobe muškoga spola te su muškoga gramatičkog roda. Jedinina tih imenica u razgovornom jeziku ne predstavlja problem – svi ćemo reći: *moj kolega, vrijedni sluga*, a ne *moja kolega, vrijedna sluga*. Problem se javlja u prividno množini tih imenica pa često čujemo: *moje kolege, naše sluge* kad bismo trebali čuti: *moji kolege, naši sluge*.

TRENIRKA, TRENERICA I TRENERKA¹³

Često čujemo da ljudi isti odjevni predmet nazivaju *trenerkom* i *trenirkom*, mijenjajući tek jedan glas koji zapravo postaje presudan za razumijevanje različitoga značenja tih imenica. Imenica *trenirka* u izravnoj je vezi s glagolom *trenirati* i označuje odjevni predmet koji je, zbog svoje praktičnosti, postao sastavnim dijelom naše kućne garderobe. Ispravno je, dakle, reći: *obukao sam trenirku, kupila je trenirku, trčali smo u trenirkama*.

Trenerka, s druge strane, ne označuje odjevni predmet, a ni žensku osobu koja trenira druge. Kažemo *trenerica* jer imenice m. roda s kratkim završnim –er i genitivnim naglaskom koji je jednak nominativnom u tvorbi ženskoga mocijskog parnjaka preuzimaju nastavak –ica, a ne –ka: *trener, trenerica*, a ne *trener, trenerka*. Ispravno je, u ovom slučaju, reći: *trenira nas nova trenerica, trenerica je odlična*.

ZAHVALITI I ZAHVALITI SE¹⁴

Postoje glagoli koji mogu biti i povratni i nepovratni, ali tada imaju različito značenje. Često se na kraju izvješća, službenoga dopisa ili *e-maila* može pročitati: *Zahvaljujem Vam se na pozivu* što zapravo znači: *Odbijam Vaš poziv*, premda se htjelo izreći zahvalnost.

Idući put nemojmo zaboraviti *zahvaliti komu* kada želimo izreći zahvalnost, a *zahvaliti se komu* kada se želimo čega odreći ili što odbiti.

USKRSNI I USKRŠNJI¹⁵

Ovi su odnosni pridjevi dio hrvatskoga standradnog jezika te su u skladu s njegovom tvorbenom normom. Pridjevskoj tvorbi sufiksom –ni (*uskrсни, božićni, proljetni*) ipak treba dati prednost pred tvorbom sa sufiksom –nji (ne smije se zaboraviti na jednačenje glasova po izgovornom mjestu kojim od

¹² Isto kao 3, str. 361.

¹³ Isto kao 3, str. 142.

¹⁴ Isto kao 3, str. 79.

¹⁵ Isto kao 1, str. 148.

suglasničkoga skupa *-snji* postaje *-šnji*, *uskrsnji* > *uskršnji*). U stilski neutralnoj uporabi, te s gledišta tvorbe riječi, oblik *usrksni* prihvatljiviji je od oblika *uskršnji*.